

ХАЛААН УУТА: МЫРЫЛАБА 30 ДЬИЭ УУГА БАРДА

тэлтэвтийн. Он обозр уу мунтуур юрбийнгээр дурсмын түүхэд 1 мянгаар 16 см хашбайж. Июхи чанс устага 7 сантиметр түслүүг боловсогдох. Муус бөхүүгүй аниийн талбай нь 1600 км².

Огтот Мыйндаузыны бөнүлгөсөр хашаш ууга эзкингээ адан ээр, биир да унаайба, лыс ууттан эмсэргүүбөгөц. Күүгээ 12-настадцы түргүүнши бу бөнүлжүү уу тайманыкчи чыс устага 13 см түстүү! Босо тахар сундуу уу байвач күнгөн таанчылганын түнштүү төмөнгүүдүүнүүнүүн.

Улусындағы А.Т. Ноговицан дыналтта
шамеркілігін инициатор болып, ыншының 13 күннөр
сағасындағын бу иккі ізниліккесін ақсандағы-быны
майтын зорсинас берді. Улус кишин
тұрағындағы тәрінгерліктен хомумдан, А.А. Ноговицан
үолын А. С. Болғарской салығанчылаш иккінші
жыныш уурутшы болғандында, улакан хороминуң суох
ағарының зорынан миссиялар тиімді комодосынан
Ол күнде сабактарды сыйыншырып, мұндағы сидик

тапшырылға, мәлі-салы жөнөрүүгүз, бирорға бөлөржүүчүү сүсүү улуттаниң ола. Мұнай оюндарда иштеп жүргүшбені

Оны төмөн багыныг Айдар Тимофеевич Бу нийтийн
юнийнжыг багын элкээр М.Ф. Кропинкова (Соловьев) ушиглаж
А.Н. Фигеянова (Болутур) юнийншандын эр сэргийн
ойнотор, багасгаван үзүүгүүн ынтынчлалтад түүмжэр
үзүүлэв, уута барыгт юнийнжыг олох тохиогтора, узувч
дэвшилтэй чувааннаах тэрэлгүйгээр, үзүүлжээр барьж
бийрч түмсэн үзүүлснээр, улахан хоромын тансагчийн
чөрбогон багийн тутамд. Үзүүлж чадахан түүчинд
комплекснүүд, тус юнаныг киетгэнбүт хас бийрдэж
кинжисэж махсаны.

Анна ЗАХАРОВА.

Экэнэмиичэскэй Сүбэ сурун соруктарга тохтоото

Сахи Ороснұбұлжының
Барыңшынысында И. Дархан
зыбың соруктарын атқау күштерді
сыйниған Улусистра үй-хаммың
героиниң езгілік баражыгар соғын
быныңдың онбордат.

Байырлыктың соруялышын бойбиг уукусуна тар соңдох жанаңдар өзүнүнүн кир. Ол збор ууус байынга чанаарбын ажылдаштарынан оңдуралат, бутындуу мактусулохук уонна тоюссохук (оптимизация) туваанарга усулор ажыл хамыйный тартиби узгеш салынат. Хас да тогудон мундах ылыштаптаа Манас сурунчысы, 2018 салын көнүүде сүх тасар будынот ороскортардын ачыны, будынот тартибеттердеги тасинчылор лохсузча үзгөчин болуп руостара туралдар. Маны тиз, ууус Мунисибдик дюкүнштартынан хамыйный саялабыгыр көнгөрөн бирин, хамисе үрүспениндер ууус бойбиг утары утар үбүн булуула үсүйнин, будынот түпүлүбүш уонна көнүүде сүх саяйын-үсүтүп бордоңкөзбийн үсөрө, ууус башынгыр кирибөлгөк арас арас хайынчалах күлпүрүлай-максабай даңаштары уонна айан ороскортак даңаштарын ачыны, будынот тартибеттердеги тасинчылардын ачыны, даңаштарынан

жар табиаурынан анындашының
оохук дайыны, жиңискөр-
дүарынан жетпүрүсгөнин, уорж
ның анылынын бордоууксатын
аныланын уонна атынан жар
түүккө оро сыйынбыштарын
таянган ишкөндөн уонна түшүнүз
жөнүлдүү үздүнүн соруулттар
жана көрүнүштер. Уоктай уолчи-хаммады
жана болтурустардың көрүнүшүнде.

Джекомийский субъект право-
тикут болтурустарга бойттарын
төртн, салашарын этилор-
дуют түз үрчамсыз бийшви
мизанылар, от курдукторишиби-
льный аяда зони. Собыг-
оворо, бу мыннылар таңбасылар
жоннын кылымат араналылар,
это үрчигерхамынылар ушаки
чуу онорбада ээ
думтуухаахтар лиз бир сүбен
аалын этилор.

Т.Е БРЫЗГАЕВА,
“Чураатын улсууда (оройтууда)”,
МГ УИ училаа экономико-
саалтын салынчылыг.

Тың ханаайыстыбата

Үүг сөбүгүү опката муус устар ый түмүгүүнэн

Населен.	План	за отчетный месяц 2018 года						за январь - апрель 2018 года					
		апрель		(- +)	в %	Закуп	2018 г к	за I - IV 2018 года		(- +)	Закуп	2018 г к	
		2018 г	план	факт	тонн		2017г	2017 г	план	факт	тонн	2017 г	2017 г
Алагарский	383	18,89	18,53	-0,36	98,1	31,35	-12,82	31,60	50,56	18,96	67,318	-16,759	
Бахситский	329	16,24	13,11	-3,13	80,7	26,28	-13,17	27,17	30,03	2,87	52,236	-22,204	
Болотгинский	317	15,62	5,47	-10,14	35,0	8,25	-2,78	26,13	14,72	-11,41	18,430	-3,711	
Болутурский	642	31,64	23,46	-8,18	74,1	25,97	-2,51	52,92	74,56	21,64	66,194	8,370	
Арылханский	294	14,47	8,19	-6,27	56,6	15,20	-7,01	24,20	22,37	-1,82	32,795	-10,421	
Кытанахский	273	13,45	6,09	-7,36	45,3	11,99	-5,90	22,50	12,01	-10,49	28,826	-16,817	
Мугудайский	513	25,26	22,18	-3,08	87,8	25,38	-3,20	42,26	44,78	2,52	56,004	-11,223	
Ожулунский	626	30,84	26,68	-4,15	86,5	16,89	9,79	51,59	77,57	25,99	48,228	29,345	
Соловьевский	545	26,85	34,96	8,11	130,2	28,17	6,79	44,92	62,97	18,05	59,088	3,884	
Сыпанский	791	38,98	25,13	-13,85	64,5	32,40	-7,27	65,21	65,36	0,15	93,761	-28,403	
Тепейский	325	16,01	14,61	-1,41	91,2	12,97	1,64	26,80	34,15	7,36	35,268	-1,116	
Хадарский	408	20,13	19,30	-0,83	95,9	20,24	-0,94	33,68	34,85	1,18	38,074	-3,220	
Хатылынский	373	18,36	13,73	-4,63	74,8	15,71	-1,98	30,71	37,67	6,96	34,780	2,590	
Хаяхсытский	330	16,28	10,93	-5,35	67,2	13,97	-3,04	27,24	18,25	-8,00	29,638	-11,391	
Хөтөгинский	673	33,18	19,60	-13,58	59,1	29,15	-9,55	55,51	55,37	-0,14	75,247	-19,882	
Чакырский	460	22,65	22,77	0,12	100,5	26,97	-4,20	37,89	63,51	25,62	69,698	-6,186	
Чуралчинский	319	15,84	6,13	-9,71	38,7	5,98	0,15	26,50	15,07	-11,43	12,594	2,478	
по улусу	7600	374,67	290,88	-83,79	77,6	346,87	-55,99	626,80	713,81	87,01	818,177	-104,367	

Алексей СЛЕПЦОВ

Үнкүү кэрэ абылана

Байылғы уорх дыныштар "Коскин" утүйиштік инжиниринг, инженер-изынчылардың улуска, ерсеппүүбүлүкөө ынтыштар араас дыныштарга көктоохтуу, сыйништөхтүк ынтым жишигүүр. Бирн сурут жишигүүстөрк тэрбөнинин "Коскин" утүйиштік тарабашынарынкүү корзийстүр 12-с сыйны утүйар "Урумчы" уткүү устуулчылын салыштыгыла Ишбек Араканов Адамова шүлүс утүйиштарын хореографтарыгар ашын "Урумчы" устуулчына оюн ункуулчур дыкүрүн сыйништарының оруса" – дон азапарсыкай сөмүнөөр – практикумун үрдүк тайыншта бынга.

Тарзаның бастакы чаңының хореографы Изабелла Ашмова жолоруутуғар арасын омуктардың үнкүүдүрүлгүн турбут "Пепири" үнкүүчүүнөн сарыжынкы арыйца. Нооруоттар иккяш артыларына да боомбадайтор жас да тогуцукок шүрекшитара, "Урумчи" үнкүү устудук-иатын сөндөр, үнкүүштөн үлгүнитэрде чайынхай үнкүүдүрүлгүн бээрдэгтийндер. Сөмисөр иккяш чаңындар аның дырык ыбыльынана. Үлгүнүү презентацияга, үнкүү сүрүн хамса-шыныштарын, эпидтары, сөнкөттөш-оруулалык үнкүүдүрүн туроруута маистар-кынчас ыбыльынана. Сөмисөр юлттыннаасыра воркшоп – айдумастарысынчылык үлгүлүптийр. Магна бинр үйлестиктер башхортогуон архесая, субшоён арасын үнкүүдүрүн туроруута, көктүүмиздири толкуйланынча быйрайылак опорон комусосхиттер.

ра салындырылган жибек салына-согуулуу
бийбитеэрин, жибек жөрөммиттерин, аспам-
шыктарын этигер, санчакырын атастасылар.
Инициатива сыйкостерин бозурготоого, бирээ
үзүүмдээ этигорин кийтгилгээр. Оңдуруун
юнионистик "Күнбэйн" уййашан муусусаашынай
салайчынты Ирина Алексеевна Дьяконова
бетиңдер, "Коскин" уййашан выпускникинди.
Валерия уонна Амелия Татариновылар
"Урмеччи" упкку устуулуйындар дырыкта-
нац, кийигори кыргыз тарыхында дыокуударын
таба көрөн сыйындарын таңарбылыгар
Изабегел Аракчысаның алмактар азтартылган
мактальнын билгитар. Бистигин Амелия А. уонна
Н. Посельскаялар азтартылган
Дыокуусаайсаңыз балеттны оскуулсаң, Валерия
устуустаңы А.П.Шоголев азъянан обо
оскууустубатын оскууланылгар сирийниндеңкүк
уренди сыйындарын этгэ.

Саманыэрэг улусын салынын таан
Оксана Борисовна Ипполитова кылтынын аяда,
Изабелла Архальсинаң уорх салынын
наадырыштын туттарда, оюну юрт эйлиниңэр
үчүнүзачылык сипишиздем баярла.

Аан дойтуу үздүүн болонгөөр Улкүү күнүү корс ынычылыбыт сэмижор сыйланы-соругут синист, улус уййашынын хоро-графтарынан ишеник соруктары турордна, санчыны-санчыну жанаад.

Марфа МОНАСТЫРАЕВА-ХАРЛАМПЬЕВА,
“КЭСКИЛТ” үнүйши социальнаї педагога.

**Улуг Кытайы 73 сыйлан
КОНУЛ ОЛО҃БУ, ЭЙЭНИ!**

Торообут дайдугун жарыстаң
Биреккес жашағаның эн тоштоса
Сұраған жәнең
Сұраған дағы бул түрдегі.
Салға дыңдаға сораттареде
Сұраған бусола түрде,
Саксың жаруң, шынырығып!
Сыңжетсек, жемүр, жемли
Сұраған дын тыңса
Боғар дын, күттегі,
Олду, жарес утта хасы...
Оның аяқтаның!
Санкың, әңгиз дыңду-серектен!
Тәңжек, әңгиз ақасын туң!
Чөзек дыңжиттуң, добротаң жаңа
Күннен күннен!

Мария ПАВЛОВА,
С.Н. Новгородов атынан Чурагын
орто оскуулалтын 8 күстәлдүн
мурасынан

652

**“ЧУРАПЧЫТТАН
БАСТАКЫ ПОЛИГРАФИСТ”**

Ахтылар... Саңарбыт
хаartzыскайлар... Аасылт юм,
устуоруянаа юрдигитро болан,
кырдаңыз келүөнө олбүзү күрсөнгөл
үт-жаминастуунаның шарттарга иердер,
юпсайр шашлаштар. Чурачы
Чакырытган торуттар, тыйынча үз-
бетгрээн Кузьмин Григорий
Гаврилович төрөобүтээ 100 салынан,
“Чурагчылтын баскы полиграфист”
дээд үзүү киfi бай ие хоноондох
слогун, ултийн -жаминын юпсайр
канинг бөхөттэйн түбүнгэ. Кинизни
кынаа Григорьиана Григорьевна
Ногалова холмайын оторбут; “Комүй”
киниң кынаптыгар бөхөттэйн
таксыбыт. Халың тастах, киниң
дьоруойн туунаның эзбек ахтыларын
хаartzыскайларынан киниң 60 дүснаны
түшсүз болуп калып.

Григорий Гаврилович Кузьмин
1917-сындаха Чыңырга дастаның ти-
тореобугүз. 1933-сындаха
Дьюкүсайга ФЗУ-га (Фабричный-
заводской училище) уоротын
полиграфист иштеп ылбыта. Улгун
өрөспүү булуктозын типографияны
сауданыпта. 1936-1939-сында амма
оройухун типографияны
төрөлгөсөнсөн ондоо

зібектик комилюстут киңі
быныңтынан сырдық сайдобулдар
суралшубугар. 4 тұнумжы ақабын
туулап сырдық ойдабул. Бірс қызынын
негіз-імірзатылах, озды сағылыш
ахтылданынан саңастық куулар,
юрган жорасын төрөлгүлгірин
— ағадарын Григорий Гаврилович үшін
ішкөрпін Еуджан Николаевна туулап
ахтышар жириңіз. 5 тұнумжы иннелібіт
жәндікті — Чурагчы Илия бана.
Ікса ыншыларын, жишиләр обозоруп
ойнер-тәбор ово саастарын, соңынан
корудсон аасылғы жою комилюстут
туулап ахтыштарға шаңаым. Бұ
ахтышта Кузиминшар дың жіргіз,
ыншылар хайдах бойын бойзарындар
комилюстут, зібектик озборугарын,
ол жаңын сұйынан билемен озбору
салжанарын туулап олус
долтугузашыл, не суржын суралшубу
бут. 6-Айымныңара. Григорий
Гаврилович оссо училищесе уорзег
сыншын С.Р.Кузачинан Элгар

Григорий Гаврилович Кузьмин туулган “Чүрүнчтэй бастаки полиграфист” юнэн, бир үүд кийн олборут спонунац үзүүхэйт үзүүгээ сиройжсан, эдэр ынчаг торообу Чүрүнчтэйт үсүүоруйайтын юрни юмин уорзээрээр сүүрбайнс үйл орлогутар олборб, үзүүхэйт, айлын түүнгүй дэвн олонуун билсэргээ туяаших буудло.

Наталья ЗАХАРОВА

Григорий Никонович Алексеев – Саха АССР угурлох быраана, Чуралтын улувунун Бончугтаах олохтоою, талашын-ах хирург; сатабылаах салайааччы, колтиноғым, эбезөө үорэлгүйт-такайбыт аза табаарыным. Мин кинини наар «Никонович» динөн судургуутган аштырым...

Мин кинни оруу ылгыраас ырбаахъялаа, халыктылаа, оттүтэ ханан да иммилүбөгөх костүүмиси, бришманнаа бинилөхүү торускаа айноо сөвүс туттан турарын бийдеен хаанынын.

Григорий Никитинский, 2001, Барнаул

Григорий Никонович заан бастаан хаша коргум этй? 1975 сыйлааха куракка алтыс курууска уоронъ сыйцан Сана дыыл эр инине мунтурбун-эпиресийэтиим. Оногорборутум бөнис күнүтэр, балыншаттан таҳсан; медфак Сана дыылаабызы биралынышар, онгон сарсынышар билсөр уолум Марк Сибиринчиуун киши уоролыр биолог-географической факультетин Сана дыылыгар долби ункуулсоң, эпиресийим тас синий көпүлүш хаатта. Сессия бүгүн, дойшубар юнивистэр диәри бааным оспокко, Yahoo! Булүүэ салтыы эмтээл буолтум. Хас берәбәзсизгө күйтэбүм шайы хиругунаң үзгөлии сыйцаар, дыон-сөргө ылтыстабылын номпую ыбылг 43 сластаах Григорий Никонович күләр: «Света Барахова наһаа ункуулсоң, эпиресийэтин синий көлүрөг үү зиндер». – дын.

Ол сайыншыгар үөрөжин бүткөн үолпин көлөрбөр, киши Чурагчыга көстүт эт. Инициаторлук Григорий Николаевиң 1996 сыйлаахха бирирд, Чурагчыга коңен тиңин барад, кылаабынай бирасстаны оюордоңупа көрсүбүтүм. Тиңбиг сыйбар улахан оболорго бирастастыгым. Ошон эниншиз арай Григорий Николаевиң эмгип уонна тәркийер үзбэ согубайвачыларда Михаил Гаврильевич Платонов, Александра Устиновна Холотанова исемин куоракта коңен барад буолган халылдар. Себеңдердеги биңдердүүлүгүн аныктасып

Сүб мундах буулуттар айсанында
быраас Александир Иппонентьевич
Коркины уонга миңгин байтпн солбай-
анылышынан аныэр буола. Миңгин
баара-суюң бинир эрд сылт үзээбит
күнини, Никонович төбө төрийр үлбэ
солбайлаачынан алаабытын ханан да
ыйынштах збиндин. Ол сабада иппонент-
ий да, дорубуйя харыстабынын
тэрэгнийнэр үзөнэр үчүгэй кийнэд да
суюна, салайдаачыбыг уолгуттах
буола, басташ сыйна-ханты да буоллар,
искин син үороген, ити бурдатынын 13
сыл, Чурагчыгтан дойцубер конон
юлонжтор дээр, сосунаан, балыныа
үзтин сирээрбокс үзээн юлбашни:
Бийнгин санаагахха, дойлу үрдүнен
буруүсебит ыныллын-тобулиу, ун-
харчы кириинио, дорубуйя
харыстабынын тэрингээрин үзээрин
тэрэгнийнэр ханан да буола илик улахан
уларынъылар юмжигрээр Чурагчы
үзүүтүн балыншыны Григорий
Константинович жүүстэж салайдаачы

Никонович күрдүк күстөн тустан олорбут буоланың башына сырдықса, үрүкүс тарбынылаах үзүнің көзөнінбо айыльбакка, сатарыйбакка, ырахан юмын түораабыт буолуоттаах. Кини

ЭЛБЭХХЭ ҮӨРЭППИТ САТАБЫЛЛААХ САЛАЙААЧЧЫМ ТУҮНАН

салайар сыйларыгыр, сабынчы комиэ, ханаң да билбөтөк, страховкой медицинабыгى олоюю кирибпиз, үбүтөзин тердүттөн уларыбыла. Эмгиттерилгэлдерин аюредитацияланынын, онгорор енелорун линеативнанлашынын сабаламмыта. Ол барыга салайачыларга да, узбийтэрэ да сонун булаш, уоруу берүү, болемү суюх дыюнтон зобоңи азыныны, суттакыны, сагалыны салайа уоронинни эрэйэрэ. Клэктинп иңгэр страховкой медицина кириягинн утараачылар, эстин суолун курдук көрөөччүүлөр да баалилара. Олу барытын салайачымы тулуйин, олохонон эзор үз сана керүнчприн басташ бойбат эурөтүн, ейдооң хас бинирин үлгиптиэр кини хайдах үлгепбийттөн үбүленин тутулуктаагын бынаарал, ейдөтөн, солчох хайысханан салайвхтана.

90-с сыншар ортолоругтар үзбөйт сын аңаардылытка хамнашын ылбет көмтерэ баира. Оны даңданы эмчилдер уон аны ыныльбақса, ыгаммақка-сономмокко, дын туна дын түүнчирү-күнээри тулуурдаастык, ул-харчы, билин-коруу, кыах-уюх тено башылан үлгөзин, дын олобун быйыны, эмтии-томтуу, күн сири-гер көлөр хас бийриудин кырендана алтын, айхалтыны корсо оюрбуттара.

Мин очоюорго буолбут бирн түгээн ханги да умунубатым буолтоо... Арай уонсай обходцаа куулсандаа кириллицыг: Вера Чувашова линь тохар юхцоонги айылты болгийн сэццэйнэр. Бирн улаахан эмалированыг тааска толору бусгут систэйн сэццэйнэр рөхсөн турар уонна таныгир бирн башига туценка кутуулшары боломжимт. Бу оройонд кириллээсээ балыныацаа сэргар ыарынхастар кийцээнтийн шыныгыгараа. Балыныацаа ас онцук таным юмнооро баараа, эмти эмзээ кырымчык буслараа. Никонович бэйзэг куораса кириллицынд “санитарка” массынхаа юнит-гэр эмти томт булан-тапан түйэн тахсара.

"Санитарканан" куораска команшировка да бардахлыгына, тоннорбуттук эр массынынбытын ысы-быччары тиңорбит, биир да пассажирга миссиз ордорбокко, кими да балынын массынынтын таңарбыг сагаммат. Кылаабынай бырас Ол хонтуруогуура. Ол наарахан сылшарга Никонович, даампактан саңышкан, талас суубар бордоугар тишиб, отсанынтарга бэйтэ тыныра. Сизстэр-ханаийка Тамила Михайловна Гулька саремарда айын кылаабынай быраска тэтэрэггэрин түнпүтүн киминэ туту бирорин отчуоттуу киироро. Оччулорго биниги, сана утгасен зор эдээр салайачынгар, «кую сурой» дип синтии бынъынайырбыл. Билигин, ол тинниммөт-түзүмөт юмгэн элбэх сыйласпышкан көннүйткэн, солко да гыммыял, ол ийн балынын түрүктаах хаалбыг эзит дии саныбын.

Биир юмээ бинич, Убоо Буллупэр, Чурапчы балыкчылар хайдах эрөнүк тубасының, ончотооуга күтүшөрүн курдук «мағави» бузола сыйылбылтаакылт. Кылаабынай бирааспилт Чурапчы күтүтэ, мис, сопбуяваачынга, Чурапчыга кийиншити, кылшабыкай бүрзатырыбыт Анастасия Николаевна Петрова Чурапчы кийинтэ, балыына профессионун бороссыздоттого Степан Харлампьевич Борисов Чурапчы күтүтэ - бары Убоз Буллупербىт. Иккى биир дойдулаахтар юпестүүлерин жаста да түбөён иетэн түрабын Степан Харлампьевич Григорий Никоновичка киирон көлжепин туулутар туту эрэ тууруосар. Биир собулгасет, сороюбор кылышыран моргуутуоча... Биирэ хамсаанка да олорон санапа суюк иетэ түнзин бааран кийинтэ уоскуйбутун кийин аа-лью, күшшын да уаэршишка, он эпитетин санштап хайланган киирон баар. Онын тыйнан, синь-биир кылшабынайын себүүниндерен бааран

Григорий Никонович кылаабынай
быраастсан уурайбар юммиэр бойжин юн-
нитен талбыг ишлэрнисээр бэрнин төх,

«байын-өмінен» ділди археология, науда буолаудың, бары биңи жүрдук сабеттүйін, сырт-сап тұмсы охсон үзгінір дьобурдаах юлжтығын хаалларбыта Никоновичтың ер сүйіларға биригінде үлгісібіт, биңиги ытықтың аға табасыстып Афанасий Иннокентьевич Пермяков ділди улахан уопуттаах организатор быраас барада. Оңтотообу быраастар, бақдар, утарлығар, зәрдізіріңер тәнгірэн, ойдоеботтора буолуда да буолдар, Афанасий Иннокентьевич киндер саша үзгіншілеріңер бирнекінде суох наставнигын, албасын үерзепшиңиң тақайбытын билигин ойдуур, махтана салыныр буолуоктаастар. Бу иккі уопуттаах быраадың қылға тәнін аттыңиң үлгісібіт былайсан Евгения Семеновна

Чынбылдыктың орындары Евдокия Семеновна
Оконешников, Егор Александрович
Марков, Александра Георгиевна
Неуструева, Мария Петровна
Монастырева, Григорий Эдуардович
Нацожла Николаина Кузьминицкая
Василий Андreeвич Гоголев, Степан
Харламьевич Борисов, Александра
Александрович, Ульяна Дмитриевна
Поповтар, Евдокия Егоровна Макарова
Иван Иванович Гулька, Марфа
Афанасьевна Попова, Полина
Дмитриевна Синцева, Любовь
Михайловна Григорьева, Мария Ивановна
Попова, Вероника Прокопьевна
Стручкова, Нургужана Эмельевна
Гоголева, Мария Ивановна Васильева
Александра Егоровна Коркина балының
үлгүн түшар тутаахтара, ишиккүн
сирдиоччилор буланнар үлгүн
асылыптаға, билинін да үлгүн сыйдашылар.
Киндер зәэрдеңгэ холобур
буланнар, балының билинін да эмнир-
соратер үлгүн синининекник
қынтахтастык үлгүн-хамсыны
өрестүүбүлүкөзү эмнир үлгүн түмүүшүн
ишики күонүү сыйцаар балыныңата
буюп.

Мин Чурачыкта үзүүлүр сыйлаарбара зөлбөх да тэрээчиннори ыыпшылтыг. Бийир саамай улахан тэрээчиннинен 2000 сийлаахаа мэгтшүүбыг бальында 100 сийлаахаа үүрүүйээ эт. Ор ла багасгеммилүү: Тус-түүнч хайын-ханаарын тэрийөр хамынгийн бөюн тэрэйгүй: Ог хамынгийн шар салалгаларынан юлокгүн барыга улалж, бергэхэй тэрээни буулбуга. Бийр эмэс саамай ытыксымр истиг сүбэнгүйт, тумус тутгар кийбит «Бочоут залга» уорцай, «Үлдүү кибисийн иши» мэгзох хаяйныц, «Сердуроубайыны харыстабылын үтүүлсээ үзүүнгэ» Афанасий Ипполитьевич Пермиков кобузлонинин бальын мусуюй аныгылбыта. Улуска бастакы дынгох архызын докумоннарыг ага оюурубуу, Чурагты улувун доруобуй харыстабылын устуоруядаа ырынтиш бордоцкээн суруулбут «Продолжение традиции Сокольникова» книгиг тахссыбыта. Ол заасыгт орогоидоо үүрүйгээн билигги илинг тутан хаял

былгылт аң киннэ уонза мусоой. Кинни саныбын ээ, мусоой тэрлигинниң, киннэ таҳсытын, болғарданыри, басның үзіншітери чөреппир болжаттар болғаныни, итічілдік зерттесіндең таң бири да ордборбек анатын, убун-харчылардың кылтабынайбылт хантам булан-тапан тәрійтәрбигүз буюшой деген. Оңодорго миң, киннэ юнилгиз тәрбия солбуйынчы бересеңдеретте, хантан Уттар харчы костерүн хой баспар обустарбаюс үзіншітэ гадағыннан эптил санитиғи

сырдан хаалбыл, астыммып, дуюнубут сиройин.

Нана астынанына кини биңгиттің
барыбылтын контуорада «әрбіттә» десен
ынтыра. Оттон собул поболғын мөбөл,
ханын таан да ылара, торускатаң таана
қылтары уларыйара. Конник сылаярга
контуорада истиенжон балысаңар
қабиғеттарға оюрон үзілобиңгіліт. Мин
кини қыныңыран юлбітін торуската
хайдах таанаан ашарығын билорим.
Торускатаң таана уларыйып буғса да,
қиризіндеңгір «олороот», миндеги
тоңсұйыра, мин бозым оюкор буслан,
турғынник кини қабиғеттіңар бойорум.

Хойбут күлөр этим: «Нионовнич, ити эң миңгиз тонсуйшары биңнелдің биир брилианта сүттүг бынъылаш», - десен. Оның күнин күлөн көбіндеро уонаңа, қызыяқ, биир брилиантташа сүттен хаандығын биңнелдіңнан зергим-урғум көрөро.

Бастаан биңрәгү үзүүнүр сыйынбар мөбүлүн абаашибар ытырым, оттышкан да «очмою уурайым» дүйнен салын кирибэтэх эбى. Көпинеки баңас миңжак тапкыр эркөн, суруктуун-бичиктин да конюргот булдуга. Биңрәгү эпиграф: «Сөмизгөмөз, эн мин көхсүзбэр баар булгантын мин баччашатта дүэри үзүүн сыйынбарбы», - дыэн. Иттихи кийин солбуйяаччыгын быйынынан үзүбин салмай үрдүкү сыйынбарбын, хайдалын бийынтынан бичитгин да аңыбарын...

2007 сыйлаахха, кинн атын үзбэг көслүг юмнэр, сайын, үтэс буолбут ишиң энэр улустар эмчилгээн спартакиадын Чурапчыга тэрийн ынныгынтын. Эмч курдэхэн корунуу аайы, тумуус ынтышынханых ынаах хас тэрснийн аайы тус-туунтан хамынайдалары тэрийн, күүчэх боломжини барьын. Мин ол сайыц, дойдум очухайын нааа ахтар буолан, Бүгүүлүү очухай тэрийэрэ санаан, Арктигапазы куллуура уснаа ускуустуба институттаган Сүннэр уснаа Yotso Бүлүү очухайыг жыргылтарын Чурапчыга танаарбыгын. Улахан да туулго буолбута, элбэг да кийни унсуулж болитэ. Никонович онно дойдцутун маныбыын истен нааа да долгуулуга, уорбүүг уснаа: «Сэмизээмнээ, нааа үчүнтэйдик тэрийникин уснаа эн очухайга тутгтан үнкүүлүүрүүг да манишынчлартган атын», - дисбэнтэ.

Кызылбайтай бирдаңгын уурайтап, траурданский оборона испытанийнин үзүүлийн сэргөрөө, мин кабинеппар күн айын кириоро, ону-малы сэргөрөбүй; дойнубуг туунан көпсөнгөрөбүй:

2008 салтад дойнубар көзөн кылаабынай бирраанынан үзүүлэхбийм быйлыг огуулса болота. Манна Григорий Никонович хирург быйынтынан сийүүр, махталынан ахтар дьон билинин да беалгар.

Биңиги сағта тутуулан, 2016 сүйлөшхөх үзбээ кирикт болывчай коми-кескінгі сквердегі «Биңиги көз түттәр джомму» деген стендардан бириңдердегінде биңр дойдулаахының, мин салайзачым, аза табаараңым Григорий Никонович Алексеев сәргәз баяндағының сырдырылған, сирттән-буортаң тәйбиг жүрдүк түттән олорор хаартысқанда Yotex Бұлұуғүзин терүүттөз үтүгөзөх быраастары кытта ыйланын түрдө...

Чуралчыга бара сырыйтханың, Никонович: «Мания кыттың үүммәт, мисо аудаңар зэр», - дигэнтэ. Хомойтүүк ишүү, тынышканың кыйлангырдигитеңим. Суох булбутун юнингизен юргизим Марк Германович киши төрөбүт сириттэн - Котордохсон буор мышынта. Конинки усултар Никонта кыттың түрөндөн үзүүчөр олорт дин ышынышты. Чуралчы буоругар учугэйдик ышсыбын буолшына дойногутун сапаткан билитин да хүннү түрар буюу...

Светлана Семеновна СИБИРЯКОВА,
Саха Оросыннүүдүүктигин үчүнгүзүү
бирааты, Yolzэ Бүлүү улуунун
бочооттаях олокгоюз, РФ, Саха
Оросыннүүдүүктигин доруубийн
харыястабыллыгтар туйиң
Yolzэ Бүлүү кашы балынынатын
кызынбыйнай биреэн.

